

Gewoon, om (mee) te lachen?

**'Het is geen goed idee om mensen te labelen.
Labels beïnvloeden de eigenwaarde en creëren kunstmatige, betwistbare grenzen'**

Jolien de Vuyst – doctor in Sociaal Werk (Ugent) – De Standaard 18-19 mei 2019.

© Alle rechten voorbehouden

© Alle rechten voorbehouden

De tekeningen van Eugeen Van Mieghem geven de kijker een context mee.

'Labelen' van mensen of groepen van mensen is - net als *fake news* - van alle tijden. Wie 'men' er niet echt bij wil, wordt gemakshalve opzijgezet, ergens in een hoek. En dat is altijd zo geweest. Het 'waarom' moet ons echter blijven bezighouden, samen met de vraag wat het aandeel van het beeld is in het antwoord 'daarom'.

Ik stond wat weg te mijmeren bij de prachtige schetsen en tekeningen van kunstenaar Eugeen Van Mieghem toen ik de vraag die een bezoeker van de tentoonstelling van zijn werk zich zou kunnen stellen te beantwoorden:

'De wijze waarop Van Mieghem de joodse immigrant afbeeldt, is dat niet even karikaturaal, spottend of stigmatiserend als het grote poppenhoofd van een joodse man op een praalwagen tijdens het carnaval in Mainz in 1939? Of niet soms?' Mooie en interessante vraag zou dat zijn om in het kader van deze rubriek even op in te gaan.

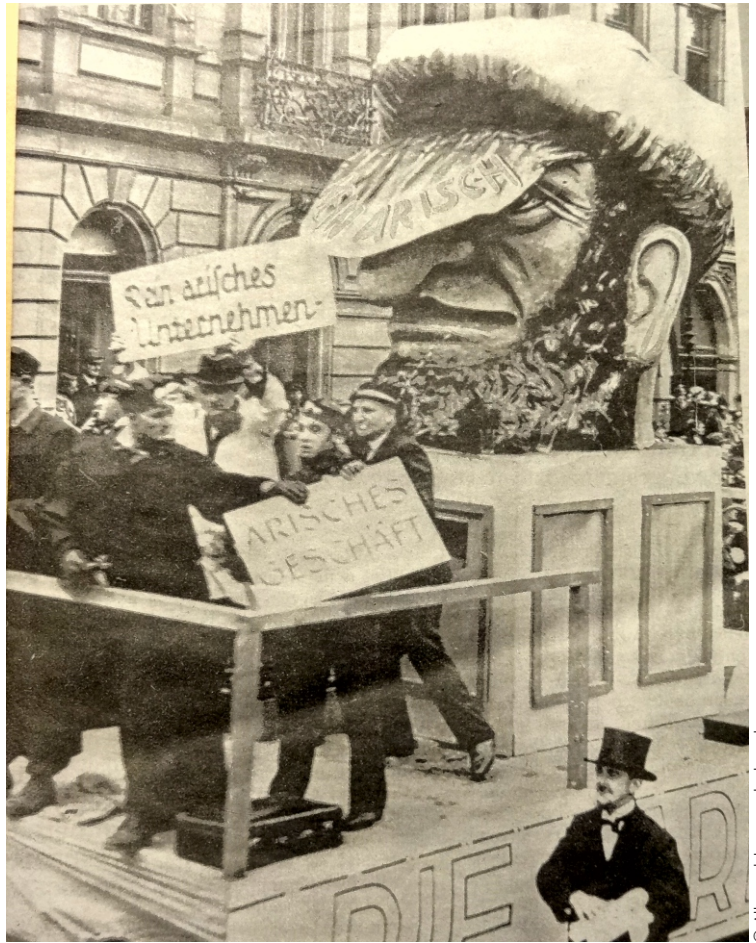
Mens en omgeving

Eugeen Van Mieghem doet veel meer dan joodse immigranten van het begin van de twintigste eeuw 'afbeelden' of 'te kijk stellen'.

De kunstenaar geeft de kijker een context mee in een sfeerscheping die aanzet tot mijmering, tot reflectie, gedragen door donkere tinten, versterkt door de achtergrond die de stemming bepaalt. De mannen zitten bedachtzaam pratend of zwijgend wat in zichzelf gekeerd bij mekaar. Ze zoeken steun bij mekaar, vanuit een positie van machteloosheid, van lijdzaam moeten ondergaan wat met hen gebeurt. Ook de andere prent, met de stappende man, onderstreept datzelfde gevoel van *Unheimlichkeit*, het zich verweerd, verdwaald voelen. Hier zijn het de sterke en gepronon-

Wanneer de 'afbeelding' een karikatuur wordt zonder context in welbepaalde omgevingsfactoren, kan men zeggen dat de figuur te kijk wordt gezet.

© Alle rechten voorbehouden

ceerde lijnen die de achtergrond als het ware mee op de voorgrond, zelfs in de figuur brengen. De joodse man gaat op in de omgeving, in de donkere, de gedimde zone van zijn situatie, verwachtingen, van wat komen zal. De kunstenaar geeft zijn figuren een context mee, een kader waarbinnen mens en omgeving in elkaar opgaan, mekaar aanvullen en aanvoelen.

Te mijden

Diezelfde menselijke context ontbreekt in de foto van de praalwagen tijdens het carnaval van Mainz in 1939. Er is wel een hele andere context, en die 'labelt' de afgebeelde figuur: schimmig, pet diep tot over de neus, schichtige, sluwe blik die een wat venijnige grijns suggereert, en geprononceerde gelaatstrekken. Karikatuur. Tot zover de figuur. En wat

dan te zeggen van de 'omgevingsfactoren': spottende kijkers en vooral carnavalisten, slogans die de figuur stigmatiseren en reduceren tot een inferieur wezen. Te verwerpen, te mijden. Is het gewoon, om te lachen, of om uit te lachen, te kwetsen, cynisch te bespotten? Bij het bekijken van de praalwagen en omgeving mijmer ik niet weg, maar ik stel er me vele vragen bij. Hier wordt niet een joodse mens, een immigrant op weg in moeilijke tijden afgebeeld; hier wordt 'de' Jood te bespotten gezet, gereduceerd tot wat 'niet Arisch' is, niet 'superieur'. Gelabeld in een hoek gezet, of beter dus: te kijk gezet. Dat dergelijk beeld op een praalwagen staat en mee opgenomen wordt in de carnavaleske sfeer moet zonder enige twijfel vele vragen oproepen. Het gaat hier niet meer om plezier maken, het gaat om het plezier

om een groep mensen te classificeren en af te wijzen als te mijden subject. Dat is ver weg van de serene karakterlijnen waarmee kunstenaar Van Mieghem de joodse immigrant respectvol en empathisch typeert.

Mag er al eens gelachen worden ...

... met het gedrag van mensen? Uiteraard. Maar als het lachen uitslachten en denigrerend spotten wordt, én in een context van gewoon en masse plezier maken in een beeld uitvergroot, dan is dat niet 'gewoon' meer. Dat mag nooit gewoon worden. Het beeld heeft zijn rechten maar ook zijn plichten. Naar het beeld van de mens. ■

Bruno Neville
Gids Kazerne Dossin Mechelen
Actieve leerkracht op rust

Naam en voornaam

Klas / Vak

Tijdens Carnaval 2019 kwam Aalst in het middelpunt van belangstelling te staan met de hiernaast afgebeelde praalwagen.
Er wordt verwezen naar een cultureel evenement; een dag waarop men met iedereen en met alles mag lachen.
De Jood wordt er volgens klassiek antisemitische elementen afgebeeld.

Hieronder vind je eveneens een karikatuur van een Jood die gouden muntstukken telt en die men in veelvoud kan terugvinden in Polen (ook al verschuilen sommige Polen zich achter het argument dat dit 'cultureel' geworden is).

© vzw Auschwitz in Gedachtenis/J. Puffemans

Schrijf een opstel rond of bespreek klassikaal de volgende vraag:
'Vanuit het standpunt van propaganda, in wat verschilt – of juist niet?! – de te Aalst gebruikte praalwagen van de geldtellende Jood?'

Opmerkingen leerkracht

SPOREN VAN HERINNERING

is een driemaandelijks uitgave van
vzw Auschwitz in Gedachtenis

www.auschwitz.be